

**ЗАВЕТЪТ НА ЦВЕТНИТЕ ЛЪЧИ НА СВЕТИНАТА
КАТО МЕТОД ЗА ПРОБУЖДАНЕ И ПРОЯВА
НА ИНТЕЛЕКТУАЛНИ И ДУХОВНИ СПОСОБНОСТИ**

.....

Илиян Желязков

ЗАВЕТЪТ НА ЦВЕТНИТЕ ЛЪЧИ НА СВЕТИНАТА КАТО МЕТОД ЗА ПРОБУЖДАНЕ И ПРОЯВА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНИ И ДУХОВНИ СПОСОБНОСТИ

Илиян Желязков

Увод

Завета на цветните лъчи на Светлината (наричан по-нататък *Завета*) може да се разглежда и като смислов анализ на библейски текстове, и като произведение на изкуството, и като метод за работа върху себе си. При това тези три гледни точки взаимно се допълват. Също така *Завета* може да се възприема и като „първи урок“, както го е нарекъл Учителя Петър Дънов в своето слово на Годишната среща в 1912 г.¹ – и да се търси неговото присъствие в следващите беседи и лекции. А всички те могат да се разглеждат като продължение на първата публикация на Петър Дънов – книгата *Науката и възпитанието*. Защото, макар тази книга да е посветена главно на науката, цялото му по-нататъшно наследство, включително и *Завета*, е посветено на възпитанието, вътрешната духовна работа и прилагането на придобитите качества.

В настоящото проучване е направен опит да се характеризира начинът, по който се постига ефектът от духовната работа със *Завета*. Както е известно от многобройни примери, този ефект може да се изразява в личностно изграждане, творческо вдъхновение, лечебно въздействие, намиране на най-подходящ начин за подпомагане на други хора, организиране на общности от съмишленици или дори подтик към обществена дейност.

Разгледани са и три характерни черти на съдържащия се в *Завета* метод за духовна работа. Те са: *благоговейност, прилагане, творчество*.

Тези характерни черти в своето съчетание имат ключово значение както за разглеж-

дания метод за работа върху себе си, така и изобщо за Учението на Бялото Братство, защото изразяват неговата връзка с постиженията на миналото, търсенията на настоящето и надеждите за бъдещето.

Методи и материали

Като метод за проучване е използвано разглеждането на следните въпроси:

(1) възможното характеризирание на въздействието на *Завета* като постигане на себепознание – т.е. на познаване на Възвишеното в себе си – чрез херменевтичен прочит на подбрани и подредени библейски стихове;

(2) литературен преглед и посочване на примери за присъствието на трите характерни черти в цялата практика със *Завета*, като се започне от словото при представянето му и се стигне до по-късни лекции на Петър Дънов и дори колективни творби, създадени в общността на Бялото братство – като беседата *Ликвидацията на века*, лекцията пред Младежкия клас *Двата пътя* и песента *Благославяй*;

(3) определяне на ценността на *Завета* в условията на нашата съвременност.

Освен текста на *Завета*, използвани са ви други публикации със словото на Петър Дънов, както и публикации на други автори, включително на съвременни учени и философи.

Резултати

Въздействието на *Завета* от гледна точка на херменевтиката – търсенето на смисъл като път към себепознание

Себепознанието има важно място в идеите на Петър Дънов. Например още в пър-

вата си лекция пред Младежкия клас, *Двата пътя*, той казва следното³:

И тъй, ако искате да се занимавате с окултната наука, на първо място трябва да изучавате себе си. „Познай себе си“ – казва Сократ; какво означават думите „познай себе си“? Какво трябва да познаете в себе си – висшето или нисшето? Да познаете себе си ще рече да познаете Висшето, Божественото начало в себе си, с други думи казано – да познаете Бога в себе си. Познаете ли Бога в себе си, вие ще познаете условията, които, от една страна, дават направление на вашето растене и развиване, а от друга страна – уравновесяват силите, които действат във вас.

А каква е връзката на себепознанието с херменевтиката, която може практически да се проявява като интерпретация на определени текстове?

Тази връзка е изяснена от видния френски философ Пол Рикьор, в чиито идеи е изградено съчетание между феноменология и херменевтика. Според него *Азът* не може да се познае пряко, чрез интроспекция, но може да се познае по непряк път, чрез интерпретация на значими символи (Адам и Ева, Йов, орфически символи и др.)⁴. Във връзка с това едно от определенията, които Рикьор дава на херменевтиката, е *дешифриране на символи, разбирани сами по себе си като изрази с двояк смисъл*⁵. От своя страна, интерпретацията е *работа на мисълта, състояща се в дешифриране на скрит смисъл във видимия смисъл, с разгръщане на нива с допълнителни значения, свързани с буквалното значение*⁶.

От тази гледна точка *Завета* може да се разбира като едно практическо упражнение за интерпретация на библейски текстове. Това личи от самото свързване на избраните стихове с отделни цветове, които, от своя страна, са свързани символно с духовни принципи. А от осма страница нататък, в полето вляво от стиховете, има и допълнително

„подказани“ категории – например Любов, Прощение, Утешение, Мощ, Победа, Превъзможване, Обновление, Здраве, Единство и т.н. При това смисъл може да се търси и в самата поредност на стиховете в *Завета*, защото съчетаването на определени стихове поражда допълнително значение. Интересно е също, че някои стихове се повтарят, а има и стихове, които се появяват в повече от един цвят.

Всъщност Петър Дънов не твърди, че интерпретацията на библейски текстове е единственият метод за себепознание, но на няколко места в словото си на Годишната среща в 1912 г. изтъква достъпността на метода в *Завета*, като го нарича *много прост метод*. Дори го сравнява с метода на йогите, за който казва, че е сложен⁷. Себепознание може да се постига и чрез медитация – за която също са необходими известна подготовка и усилия, за да бъде практикувана. И, разбира се, за себепознанието може да способства и изкуството. То фактически също присъства, тъй като със своето естетическо съдържание и вълнението, което поражда, *Заветът* е и творба на изкуството.

Благоговейност, прилагане и творчество

Тези три характеристики са посочени в словото на Петър Дънов на Годишната среща в 1912 г., с което той представя *Завета*.

Думата *благоговейно* се появява още в самото начало на словото⁸. Посочено е, че при „внимателно и благоговейно прочитане“ могат да се усетят „всичките краски, нужни за духовното повдигане и усъвършенстване“ – т.е. благоговейността е ключ към разбирането на оригиналния подход и цветова символика, вложени в *Завета*, както и на духовното съдържание на самите стихове. А съчетанието на многообразие и единство на цветовете, които представляват видимия спектър на светлината и в своето обединение дават белия цвят, е свързано и с името

на Бялото Братство. Това съчетание на многообразие и единство е свързано и с многостранността на Учението на Бялото Братство – дори и сега различните хора виждат понякога различни цветове в него. То е свързано и с индивидуалните потребности от точно определени духовни качества, символизирани от цветовете – в този смисъл при помагане на други хора цветовете дори могат да се разглеждат като най-общи указания кои мисли да се използват в зависимост от индивидуалните потребности на човека, на който се помага. И накрая – препоръчаното ритмично редуване на четенето на текстовете към различните цветове е свързано и с идеята за ритъм в духовните прояви – тази идея е проявена по-нататък например в Паневритмията.

Без съмнение благоговението е израз на обич към даден текст. Естествено е, че Петър Дънов е очаквал неговите слушатели, имащи задълбочени духовни интереси, да проявят такова чувство към библейските текстове. В същото време в *Завета* има и нещо ново – стиховете са свързани с духовни принципи и съответна цветова символика – например Любовта и Животът са свързани с червения цвят, Растежът и Развитието – със зеления, Мъдростта – с жълтия, Истината – със синия, Обновлението – с оранжевия. Така се откроява многостранността и многоплановата структура на библейските текстове, техният скрит смисъл, допълващ буквалния. Вероятно оригиналността на този подход веднага е била усетена от издателя на книгата Димитър Голов, който е имал богословско образование и сам е бил проповедник. Тази идея е занимавала Петър Дънов няколко години преди самото написване на *Завета* през 1912 г. – това личи от факта, че за червената, розовата и жълтата краски той говори още на Годишната среща в 1907 г.⁹. В същото време и самата цветова символика, имаща изцяло положителна конотация, е оригинална. Може би само по отношение на жълтия цвят и пред-

почитанието към светлите и чисти тонове е възможно да се търси известна близост със становището на Гюте за психично-моралните ефекти на цветовете¹⁰.

Прилагането също има ключово значение по-нататък за Учението на Бялото Братство. В словото на Годишната среща в 1912 г. идеята за прилагането е изразена със следното изречение¹¹:

Прочее, сега се дава това, та всички, които искате да работите, да приложите тези правила.

В случая става въпрос за прилагане на правилата за работа върху себе си по метода, съдържащ се в *Завета*. Но това естествено е свързано и с реално прилагане на придобитите качества в живота. Многобройни са примерите как Петър Дънов е държал за такова реално прилагане на възвишени идеи, включително и в най-обичайните дейности от всекидневието. Например в своята лекция от 1926 г. *Човешкият дух*¹² той казва следното по този въпрос:

И тъй, ако искате да се ползвате от знанието, което сте придобили, трябва да го прилагате. Каквото знание придобиете, каквато книга прочетете, приложете поне най-малкото от нея. Ако прочетете една книга, без да приложите нещо от нея, по-добре да не сте я чели. Същото се отнася и до Библията. Малко четете от нея, но прилагайте.

Прилагането всъщност е характерен елемент на съществуващата в Изтока вече повече от 2000 г. традиция за предаване на мъдрост от учител на ученик така, както е описана от съвременния френски философ и писател Фредерик Льоноар¹³:

Духовният учител завещава не само знание, но също и модалностите на опитността, през която ученикът трябва да премине със собствени сили. По този начин духовният учител дава метод за работа върху себе си и проверява дали той се при-

лага добре. Много често духовният учител има още по-решаваща роля, ако в очите на своите ученици представлява същество, достигнало върха на духовния живот – освобождението. В такъв случай ученикът „почита“ своя учител като проявление на Божественото, или Абсолютното, и се свързва с него по един по-емоционален начин.

От друга страна, именно акцентът върху прилагането е също и признак за съвременното и актуално звучене на *Завета* и изобщо на Учението на Бялото Братство. Защото ако човек опитва да приложи нещо в живота, винаги присъства в някаква степен и експериментът. А експериментът е нещо много характерно за съвременната епоха. Например, както е посочил немският философ Михаел Тойнисен в своето съчинение *Себереализация и универсалност*, модерният стил на живот на многобройни маси хора е свързан с известно състояние на духа, проявило се още в XIX век в някои направления на изкуството, например в немския романтизъм и френския символизъм, а също и във философията – в Шилеровата интерпретация на Кантовата концепция за автономността, както и при Киркегор и в цялата екзистенциална философия. Характерно за това състояние на духа е изключително важното значение, което придобива индивидуалната себереализация, свързана и с едно по-осезателно присъствие на експеримента. И наистина, увеличената роля на експеримента в нашето съвремие може да се види навсякъде – и в живота на отделните хора, и в стопанския и обществен живот, и в изкуството (експериментът е характерен за всички модернистски течения), и дори в областта на религията. При това експериментирането не е само интелектуална концепция – то е характерен елемент на съзнанието на съвременните хора¹⁴.

Любопитно е, че това наблюдение е в съответствие и с една теория, представена в книгата *Учителят* на д-р Методи Константи-

нов, Боян Боев, Мария Тодорова и Борис Николов. В тази теория са разгледани три характеристики на човешкото съзнание – будност, широта (т.е. съотношение между индивидуалното и колективното съзнание) и възприемането съответно на духовната и материалната страна на Природата. Процесът на непрекъснато увеличение на будността на съзнанието (изразяващо се например в развитието на науката) е съпроводен със стесняване на съзнанието, при което в XIX и XX век индивидуалното съзнание достига своята върхна степен на развитие. От друга страна, прогнозира се, че бъдещото нарастване на будността ще е съпроводено с ново разширение на съзнанието, но без да се губи постигнатото досега по пътя към индивидуалното съзнание¹⁵.

Третата характеристика – творчеството, е отбелязана в изречението¹⁶:

И вярно е, че щом се съединим с цветните лъчи, започваме да творим.

Това също е една съществена характеристика, присъстваща по-нататък в Учението на Бялото Братство и имаща важно значение и за съвременността. Добре известно е как Петър Дънов се е стараел да събуди и насърчи творческия потенциал във всеки човек. Например в първата си лекция пред Младежкия клас – *Двата пътя*, той дава препоръката при разработването на темите да се търси собственото мнение, а не толкова цитиране на видни автори¹⁷. А вдъхновението за творчество той препоръчва да се търси във *възвишеното, великото, благородното в света*¹⁸. Не е случайно също, че толкова много видни музиканти, художници, писатели – все хора с лична опитност и постижения като творци, са проявявали интерес към Учението на Бялото Братство или дори са го прилагали в своя живот. Понякога Дънов е успявал да създаде подтик дори и за колективно творчество, какъвто е случаят със създаването на Паневритмията, а след като тя вече е била създадена – и на следващата подобна творба,

Слънчевите лъчи. В един по-късен момент, през втората половина на ХХ век, усилията на последователите на Петър Дънов са били насочени вече главно към интерпретация и опазване на сътвореното дотогава, както и към съхраняване на неговата автентичност. И все пак би могло да има надежда, че творческото вдъхновение, което е било така характерно за общността на Бялото Братство през първата половина на ХХ век, ще се възобнови по един естествен път и с подтик от духовните принципи, посочени още в началото, на петата страница в *Завета*.

Многобройни са примерите как стихове от *Завета* присъстват по-нататък в беседите на Петър Дънов и са пораждали вдъхновение и подтик към творчество както за самия него, така и за негови последователи. Интересен пример в това отношение е беседата *Ликвидация на века*¹⁹, в чиято втора част има многостранно разглеждане на стиха *И ще обърше Бог всяка сълза от очите им* (този стих се появява сякаш като музикална тема три пъти в беседата). Така от един стих от *Завета* е изградена тази толкова красива и въздействаща беседа, което нагледно показва връзката на *Завета* с по-нататъшното проявление на Учението. Или друг пример – песента *Благодаряй*, чийто текст започва със стихове от 103-ти псалом, включени в *Завета* два пъти – и при оранжевите, и при жълтите лъчи.

Така разгледаните три характерни черти *Благоговейност-Прилагане-Творчество* всъщност формират един пълен цикъл, включващ интерпретация на съществуващи ценности, тяхно пресъздаване в съвременната реалност и сътворяване на нови ценности, които на свой ред могат да бъдат интерпретирани. В такъв смисъл тези характерни черти стават взаимно свързани и биха могли да се разглеждат и като една обща структура, подобна на посочените в [Лит. 20] структури *Христос-Аз-Другия*, *Христос-Учител-Ученик*, *Сърце-Ум-Воля* и *Чувство-Мисъл-Действие*.

Уникалното и универсалното в *Завета*

Със своята уникална красота и универсална общодостъпност при представянето на подобрите библейски стихове *Завета* е съчетание на уникалност и универсалност. Показателно за универсалността на *Завета* е например колко близко като естетика и идейност е следната мисъл на американския астрофизик от вьетнамски произход Тринх Ксуан Туан (който като дете е израснал в будистка среда и в същото време познава научния стил на мислене от собствен опит)²¹:

Светът не е „длъжен“ да е красив, но фактически е красив. Ние живеем в един свят на оптични чудеса и небето представлява величествена картина, в която се появяват най-неочаквани цветове и форми. Помислете за многоцветната арка на дъгата, изникваща сред дъждовните капки в края на бурята, чийто импозантен размер, цвeтова хармония и съвършенство на кръглата форма представляват мост между поезията и науката и предизвикват възхищение и почит.

Обсъждане

Дали има и други възможни обяснения на ефекта на дадения в *Завета* метод за духовна работа, освен характеризирането му като себепознание чрез херменевтичен прочит на подобрите библейски стихове?

Естествено, отговорът на този въпрос е положителен.

Би могло с основание да се твърди, че ефектът от *внимателното и благоговейно прочитане на Завета* идва от свързването на читателя (или съответно събеседника) с вложеното в *Завета* идейно и естетическо съдържание, което читателят започва да поддържа със своите психични сили, и което, от своя страна, оказва позитивно въздействие. Това обяснение до голяма степен се допълва с обяснението, разгледано в раздел 3.1. Защото когато човек открие Възвишеното вътре

в себе си, той може вече ясно да го види и в различните външни обекти.

Ефектът може да се интерпретира и като проява на „магични сили“ – доколкото това понятие би могло да означава сили, които реално съществуват, но за момента не са ни познати. Но така вече навлизаме в областта на непознатото – или най-малкото заставаме на този „мост между поезията и науката“, за който се говори в цитираната по-горе мисъл на Тринх Ксуан Туан.

Наука, духовност и религия.

Каква е ролята на духовността в наши дни?

Възможно ли е един метод за духовна работа, какъвто без съмнение е методът на *Завета*, да бъде видян в светлината на науката?

Тук с основание може да се посочи, че науката и духовността са две различни области на познанието, с различна гледна точка към реалността и различен подход за нейното проучване. И все пак съществуват известни взаимни влияния между тези две области.

Къде във връзка с науката се проявява необходимостта от духовност? Съвременният опит особено ярко показва, че почти всяко научно откритие може да бъде използвано както за добро, така и за зло. При сегашното развитие на науката това се проявява вече не само при прилагането на научни резултати, но понякога дори още при започването на определени проучвания. Например при подбора на проектите, финансирани по европейските рамкови програми за научни изследвания, един от критериите е именно дали проектите засягат чувствителни от етична гледна точка области.

Разбира се, могат да се търсят и други влияния на духовността в областта на науката. Например интуицията присъства в евристичния етап от научната работа, като разбира се съответният резултат после подлежи на доказване по логичен или експериментален

път. Също така може да се говори за любов на учения към предмета на изследване или за вяра (в широкия смисъл на думата), че дадено проучване има смисъл, а също и за надежда, че то може да има положителен резултат.

А какво е влиянието на науката върху духовността? В това отношение има един интересен пример още от античната древност. На входа на Платоновата Академия е стоял надписът: *Нека не влиза тук този, който не знае геометрия*. (Любопитно е, че в наши дни почти всеки ученик, завършил прогимназия, би отговорил на това изискване). А от сегашна гледна точка Платон стои все пак по-близо до духовността, отколкото до науката. В по-ново време се появява и изразът *духовна наука* – в това наименование личи стремеж духовността да е също така недогматична и задълбочена при изучаване на духовните явления, каквато е науката при изучаването на физическите явления на външния свят. Защото както науката се основава на експерименти и логически доказателства, така и духовността може да се основава на вътрешна опитност – например че позитивните чувства като щедрост, търпение и любов носят радост, а отрицателните чувства – страдание²³.

В известен смисъл духовността е по-консервативна от науката, особено когато е свързана с религиозни традиции, догми и външни форми. По тази причина са се появявали и спорове между науката и религията. В това отношение Петър Дънов заема категорична позиция, че „всяко религиозно произведение“ трябва да се подлага на проверка дали съответства на Истината²⁴. Интересно е, че в наше време тази позиция все повече се възприема, дори и в църковни и религиозни среди – например през деветдесетте години папа Йоан Павел II поднесе от името на Католическата църква извинение за процеса срещу Галилей, а Далай Лама също е направил изявление, че „ако науката покаже, че будизмът греша в някои аспекти, той ще приеме това научно гледище“²⁵.

Разбира се, науката оказва и градивно въздействие върху духовността. Това показва например фактът, че цялата философия на Пиер Тейяр дьо Шарден, която е духовна по своя характер, е повлияна от научните данни за посоката на Еволюцията. Няма как да не оказват въздействие върху духовната мисъл и констатираните от науката огромни размери на Вселената, наличието на универсални природни закони и дори така дискутираната в наши дни „фина настройка“ на природните закони и константи, която според привържениците на антропния принцип дава възможност за появата на живота и разума в познатия на нас вид.

Любопитно в това отношение е, че по времето, когато Петър Дънов е писал *Науката и възпитанието*, въпросът дали освен Млечния път съществуват и други галактики е бил все още дискуссионен. Имало е вече хипотези, че мъглявините, наблюдавани от астрономите, са всъщност други галактики, и в своята книга Дънов вече говори за други галактики, т.е. той е поддържал тези хипотези²⁶. Тяхното категорично потвърждение идва в 1924 г., когато американският астроном Едуин Хъбъл прави първото измерване на разстоянието до галактиката Андромеда.

Възможно ли е да бъде намерена обща точка на науката и духовността? Такива надежди обикновено имат хората, които чувстват близост и с двете области. Както например вече цитираният астрофизик Тринх Ксуан Туан, който изтъква, че ако две мисловни системи като науката и духовността са валидни и претендират, че проучват една и съща реалност, те би трябвало някъде да се срещнат²⁷.

В историята на идеите са отбелязани няколко случая, при които идеи, формиращи първоначално като духовно учение, са се превръщали впоследствие в религия. Една от причините за това вероятно е, че формата на изразяване на идеите с течение на времето надделява над тяхното съдържание. Знаме-

нато в това отношение е, че Петър Дънов не се е придържал към една и съща форма – той е написал и *Науката и възпитанието*, и *Завета на цветните лъчи на Светлината*. А и по-нататък в своите беседи и лекции, при едно свободно боравене с терминологията, се е стараел да изрази всяка идея по няколко начина. Това първоначално затруднява четенето на неговото слово, но в крайна сметка улеснява читателя да съпостави няколко възможни изразни форми и да достигне до техния общ смисъл.

И, както всеки може да опита, когато бъдат прочетени с благоговейност и внимание и бъдат приложени, тези идеи водят към творчество.

Литература

- ¹ Учителя Петър Дънов. Веригата на Божествената Любов. София, Издателство „Захарий Стоянов“ и Издателство „Бяло Братство“, 2007: 264.
- ² Петър Дънов. Науката и възпитанието. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2007: 110.
- ³ Учителя Петър Дънов. Двата пътя. София, Издателство „Бяло Братство“, 2011: 10.
- ⁴ Jean Grondin. L'Herméneutique. Paris, Presses Universitaires de France, 2006: 78.
- ⁵ Paul Ricoeur. Réflexion faite. Autobiographie intellectuelle. Paris, Esprit, 1995 : 31 (цитирано от Jean Grondin. L'Herméneutique).
- ⁶ Paul Ricoeur. Le conflit des interprétations. Paris, Le Seuil, 1969 :16 (цитирано от Jean Grondin. L'Herméneutique).
- ⁷ Учителя Петър Дънов. Веригата на Божествената Любов. София, Издателство „Захарий Стоянов“ и Издателство „Бяло Братство“, 2007: 264.
- ⁸ Пак там: 257.
- ⁹ Пак там : 26-28.
- ¹⁰ Goethe. Traité des couleurs. Paris, Triades, 2000 : 267.
- ¹¹ Учителя Петър Дънов. Веригата на Божествената Любов. София, Издателство „Захарий Стоянов“ и Издателство „Бяло Братство“, 2007: 264.

- 12 Простите истини. Лекции на Общия окултен клас. София, 1933: 163.
- 13 Frédéric Lenoir. Petit traité de vie intérieure. Paris, Plon, 2010 : 69.
- 14 Michael Theunissen. Réalisation de soi et universalité. Paris, Les Éditions du Cerf, 1997 : 9-35.
- 15 Методи Константинов, Боян Боев, Мария Тодорова, Борис Николов. София, 1947: 121-128.
- 16 Учителя Петър Дънов. Веригата на Божествената Любов. София, Издателство „Захарий Стоянов” и Издателство „Бяло Братство”, 2007: 259.
- 17 Учителя Петър Дънов. Двата пътя. София, Издателство „Бяло Братство”, 2011: 15.
- 18 Учителя Петър Дънов. Новият човек. Беседи от Учителя. София, 1947: 246.
- 19 Учителя Петър Дънов. Ликвидация на века. Утринни слова. София, 1948: 3-20.
- 20 Димитър Калев. Текстове на Учителя Петър Дънов и западноевропейската християнска традиция. Уеб линк: http://www.dimitar.kalevi.eu/tekstovete_na_uchitelya_petar_danov_i_zapadnoevropeyskata_hristiyanska_traditsiya.html
- 21 Trinh Xuan Thuan. Le Cosmos et le Lotus. Paris, Albin Michel, 2011: 135.
- 22 Петър Дънов. Науката и възпитанието. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2007: 33.
- 23 Trinh Xuan Thuan. Le Cosmos et le Lotus. Paris, Albin Michel, 2011: 202-203.
- 24 Петър Дънов. Науката и възпитанието. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2007: 31.
- 25 Trinh Xuan Thuan. Le Cosmos et le Lotus. Paris, Albin Michel, 2011: 202.
- 26 Петър Дънов. Науката и възпитанието. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2007: 154.
- 27 Trinh Xuan Thuan. Le Cosmos et le Lotus. Paris, Albin Michel, 2011: 202.